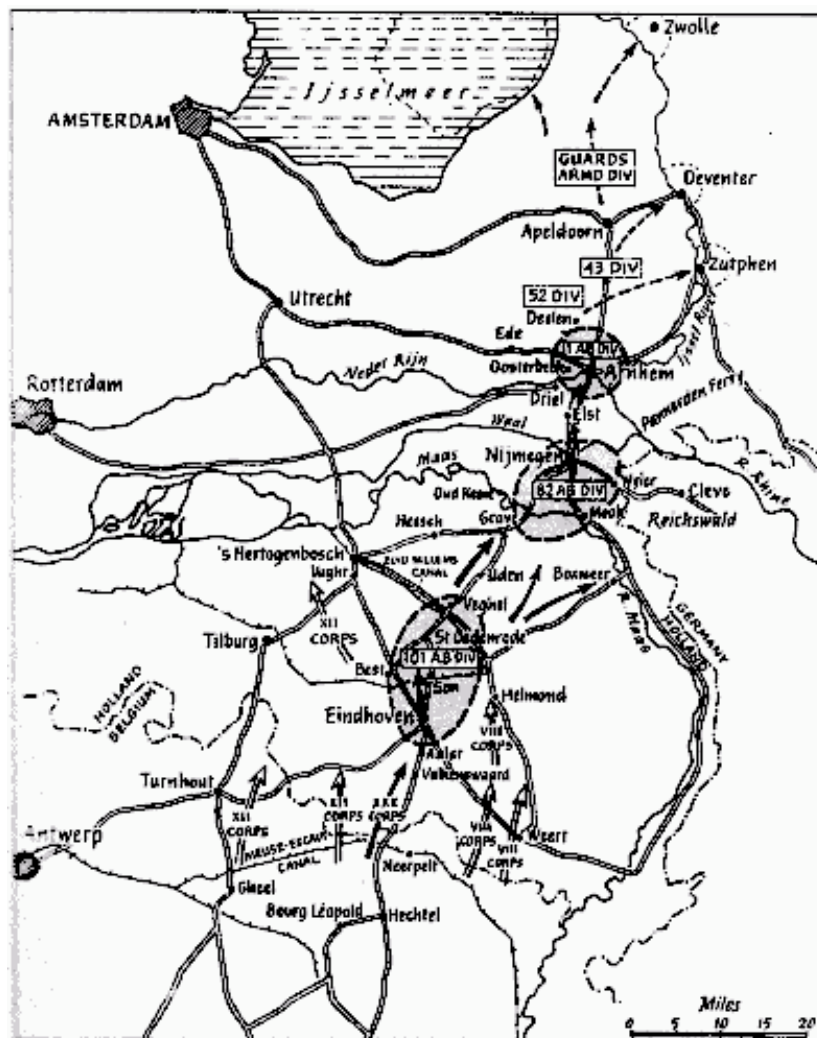
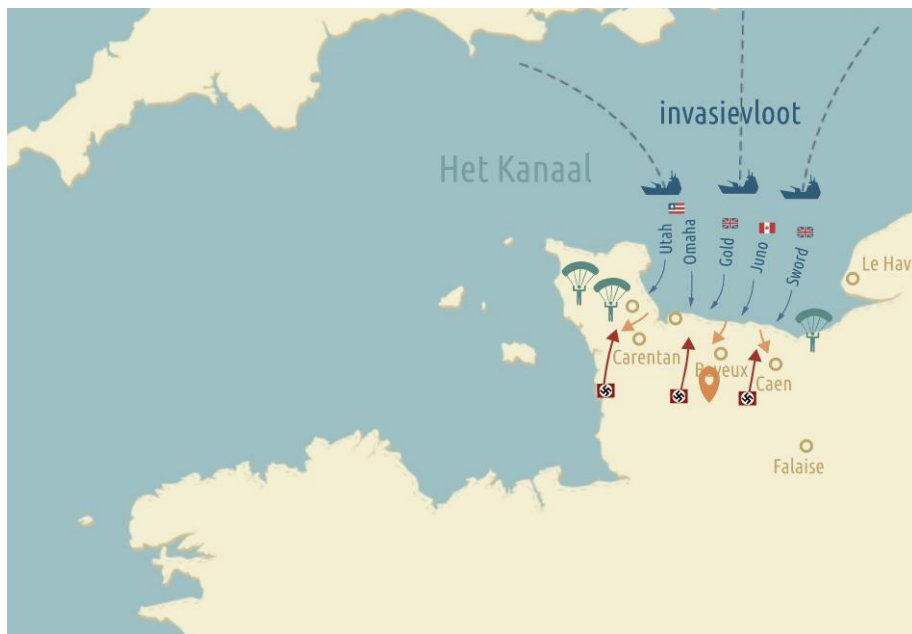

Tweede Wereldoorlog
"Market Garden"
en het gevecht
om de Waalbrug in Nijmegen
17 – 25 september 1944

1. D-day

In de nacht van 5 op 6 juni 1944 steek een grote legermacht over van Engeland naar Frankrijk. Om half zeven in de ochtend klappen de boegkleppen van de landingsschepen op de Normandische stranden open en springen Engelse, Canadese en Amerikaanse soldaten in de branding. Aan het eind van de dag zijn, ten koste van zware verliezen, 150.000 troepen aan land gezet. De gevechten in Normandië duren zes weken. Pas eind juli breken de geallieerden echt door en dan begint een snelle opmars naar het noorden, richting Parijs. Overal in Noord-Frankrijk slaan Duitse troepen op de vlucht of geven zich over. Begin september is heel België in een paar dagen vrij. Een opmars die zelfs de meest optimistische plannings en tijdschema's overtreft. Iedere dag boeken de geallieerde legers kilometers terreinwinst. Het moreel onder de troepen is hoog.

2. Door België

In België bevinden zich begin september 1944 aan de kustzijde het Eerste Canadese Leger. Dat is op 5 september bijna in Oostende. Ten oosten daarvan trekt het Engelse Tweede Leger België in; op 4 en 5 september bevrijden zij Brussel en Antwerpen. Helemaal aan de oostzijde van België trekt het Amerikaanse Eerste Leger snel op en neemt op 5 september Namen in. Maar dan lopen alle legers vertragingen op omdat er onvoldoende voorraden zijn. De Nederlandse bevolking denkt dat de oorlog al voorbij is, gaat naar buiten en viert het bevrijdingsfeest. Deze dag zal als 'Dolle Dinsdag' de geschiedenis ingaan. Want helaas staat op 6 september 1944 het hele bevrijdingsleger écht stil.

Pas op 14 september rollen de eerste Amerikaanse tanks de Nederlandse grens over. De vaart is nu wel uit de geallieerde aanval. Maastricht is de eerste bevrijde Nederlandse stad en viert dan ook uitbundig feest. De Amerikanen nemen in een ommezien de rest van Zuid-Limburg in.

Drie maanden na D-day lijkt nu de tijd rijp voor een beslissende slag tegen nazi-Duitsland. Maar hoe? Met een grote boog om de onneembare Duitse Siegfriedlinie heen? De Duitsers hebben aan hun grens met Frankrijk een sterke verdedigingslinie opgeworpen, de Siegfriedlinie. Die loopt van Kleef, ter hoogte van Nijmegen, tot aan de Zwitserse grens. Is deze te omzeilen? Het idee ontstaat om binnen twee, drie dagen op te rukken van de Belgische grens naar Arnhem en het IJsselmeer. Zo kunnen de Duitsers in West-Nederland afgesloten worden van hun achterland en kan de opmars beginnen naar het Ruhrgebied, het economische hart van nazi-Duitsland, en vervolgens naar Berlijn.

3. "Market Garden"

Dit wordt operatie "Market Garden" de voorbereiden worden snel ingezet. En vanaf tientallen vliegvelden in Zuid-Engeland stijgen op **zondag 17 september** 1944 duizenden vliegtuigen op. De grootste luchtvloot ooit zet koers naar Zuidoost-Nederland. En achter de Duitse linies worden luchtlandingstroepen in Nederland gedropt. Tegelijkertijd rijdt vanuit België het Engelse grondleger

Brabant binnen en zij moeten in drie dagen Arnhem bereiken. Rond Eindhoven, Nijmegen en Arnhem komt een enorme luchtlandingsoperatie op gang om daar de bruggen veilig te stellen zodat het Engelse grondleger ook snel in Arnhem kan komen. Operatie Market Garden, bedoeld om een doorbraak naar Duitsland te forceren, is begonnen. Zo komt de oorlogsstrijd naar Nederland.

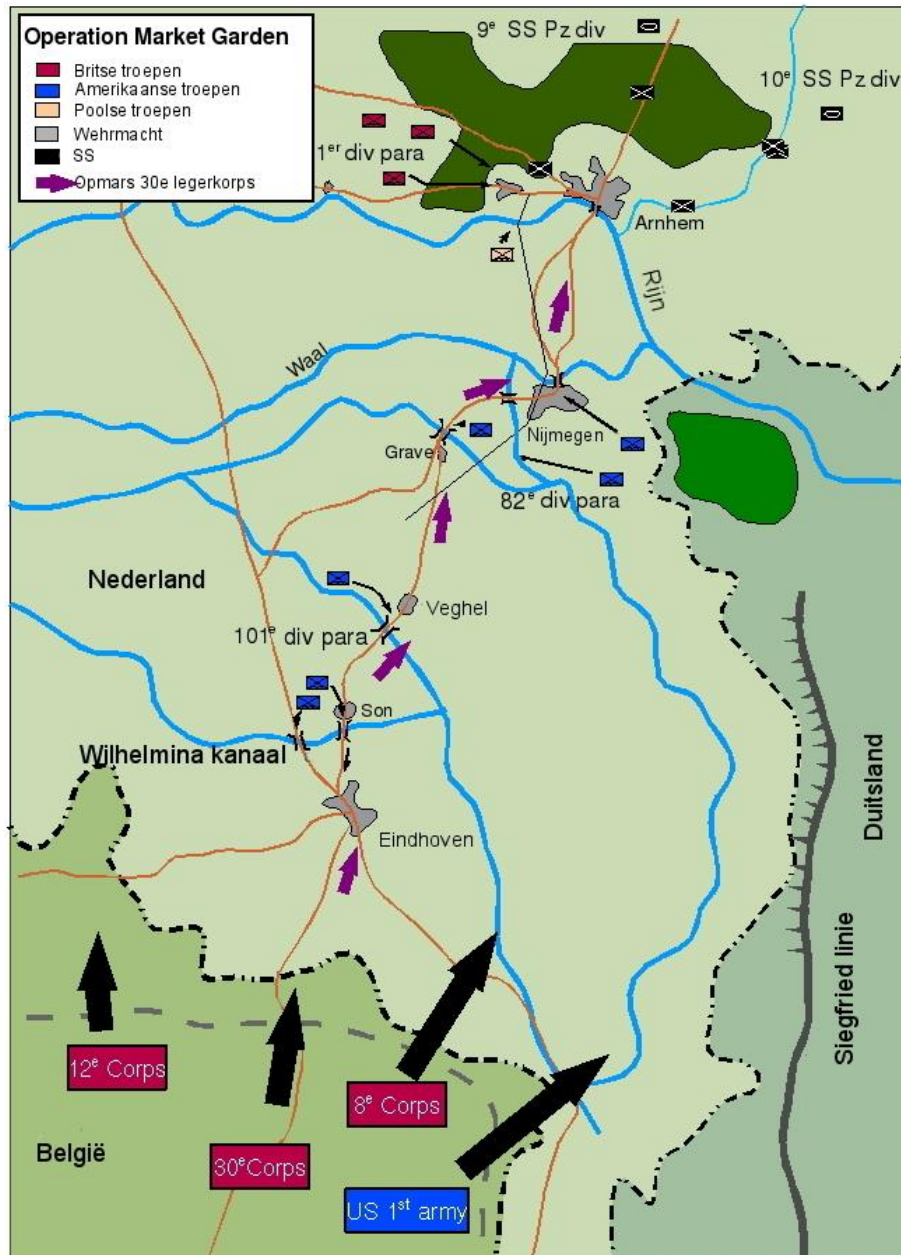
De geallieerden zijn optimistisch over hun offensief. Toch zien zij ook wel problemen. Het grootste is de bevoorrading. Goederen moeten helemaal vanaf de invasie stranden in Normandië worden aangevoerd. De aanvoerwegen zijn te lang en raken regelmatig overbelast of verstopt. Eigenlijk hadden de geallieerden zich op het vrijmaken van de Scheldemonding moeten richten, zodat ze de haven van Antwerpen kunnen gebruiken voor hun aan- en afvoer. Maar de vijand is op de loop en dat wil het opperbevel zo houden. Als de operatie slaagt, is de oorlog met Kerstmis 1944 voorbij, belooft de Engelse bevelhebber Montgomery.

Maar die snelle opmars is alleen mogelijk als de vele bruggen op weg naar Arnhem in Nederland worden veroverd voordat de Duitsers ze opblazen. Ze moeten dus bliksemsnel en bij verrassing veroverd worden. Hiervoor worden parachutisten ingezet. Deze zijn lichtbewapend en zullen de essentiële bruggen dus kort kunnen vasthouden. Het plan is gedurfd en ingewikkeld, maar de geallieerden nemen de gok...

Het sterke Engels grondleger, het 30e legerkorps, moet de parachutisten zo snel mogelijk ontzetten en Arnhem bereiken. De flanken van deze strijdmacht worden gedekt door nog eens twee legerkorpsen, het 8e en het 12e. Dit maakt Market Garden tot een tweezijdig plan, waarbij 'Market' voor de luchtlandingen staat en 'Garden' voor de acties van de grondtroepen.

In de ochtend van **17 september** vliegen 1.400 bommenwerpers naar Zuidoost-Nederland om zo veel mogelijk Duitse luchtafweerstellingen uit te schakelen. Rond het middaguur zien de Nederlanders tegen een wolkeloze hemel - het is een prachtige nazomer dag - een luchtvloot overkomen die haar weerga niet kent. Er verschijnen bijna vijfduizend vliegtuigen boven Nederland, die een luchttapijt

vormen van in totaal vijftien kilometer breed en meer dan 150 kilometer lang. Ooggetuigen zullen deze landing van de duizenden parachutisten nooit meer vergeten. Transportvliegtuigen en zweefvliegtuigen die ze met zich meedragen en jachtvliegtuigen die hen beschermen. Zo worden met de eerste vlucht meer dan 20.000 soldaten overgevlogen. Ze landen in zweefvliegtuigen of met parachute. De bevrijding lijkt nabij! Niet alleen de Nederlanders zijn verrast, ook de Duitsers. In Son, Veghel, Grave, Groesbeek en bij Arnhem moeten de Amerikaanse en Engelse parachutisten landen.

Maandag **18 september** 1944 wordt de Amerikaanse 101e divisie, 'The Screaming Eagles', gedropt in Brabant. Bij Best, Son, Sint Oedenrode, Veghel en Grave. De eenheden moeten daar de bruggen veroveren, Eindhoven innemen en de weg tussen die stad en Grave bij Nijmegen vrij houden van Duitsers. Vooral dat laatste blijkt een lastige klus; de Duitsers duiken overal op en slagen er in de brug over het Wilhelminakanaal bij Son op te blazen. De Amerikaanse parachutisten dopen de tweebaansweg al snel om tot 'Hell's Highway'.

Bij het Wilhelminakanaal ten zuiden van Dongen maakt een glider een noodlanding. Aan boord bevinden zich Engelse officieren en een Amerikaanse verbindingsofficier. Duitsers vinden bij hem een

dagorder voor de 101e divisie met de doelen voor 17 september. Om half vier 's middags kunnen de Duitsers al de plannen van Market Garden bestuderen. De documenten onthullen op welke dagen en in welke sterkte de geallieerde luchtlandingstroepen zullen neerkomen. Bij Son en Veghel, bij Groesbeek en Heesum zijn op dat moment al negentienduizend geallieerde militairen geland. Keurig op tijd en geheel volgens schema. Het is de vraag hoeveel voordeel de Duitsers hebben gehad van deze voorkennis van het plan Market Garden. De snelheid waarmee de landingen, vooral op de eerste dag plaatsvinden, leidt niet tot een nieuwe slagvaardige strategie bij de Duitsers. Wel is snel duidelijk hoe kwetsbaar in het begin de smalle bevrijde strook tussen Son en Grave is.

De Amerikaanse 82e 'All American' luchtlandingsdivisie is geland in de omgeving van Groesbeek en Overasselt om bruggen te veroveren. De belangrijkste bruggen zijn die over de Maas bij Grave, de Waal bij Nijmegen en tenminste een brug over het Maas-Waalkanaal. Binnen drie uur na hun landing hebben de Amerikanen de Maasbrug bij Grave in handen. Ook nemen Amerikanen en Canadezen de hoger gelegen gebieden bij Groesbeek in. Het dorpje bevindt zich plots in de frontlinie.

De Engelse 1e divisie, 'The Red Devils', springt uit de vliegtuigen bij Wolfheze en Oosterbeek. Doelen: de Arnhemse spoor- en verkeersbrug. De parachutisten landen op dertien kilometer van de bruggen; op weg naar de stad stuiten de Engelsen al meteen op Duitse tegenstand. Ze zijn bijna bovenop twee SS-pantserdivisies gesprongen. In deze divisies bevinden zich niet alleen Duitsers, maar ook Nederlandse SS'ers. Deze pantserdivisies zijn tijdens de geallieerde vliegtuigverkenningen wel opgemerkt, maar onderschat. De geallieerden gaan ervan uit dat ze zwaar uitgeput zijn na lange gevechten in Frankrijk en dus geen gevaar vormen voor de parachutisten.

Naast deze twee SS-divisies wordt ook snel het SS-Wachbataillon Nordwest snel opgetrommeld. Er zijn mensen die zeggen dat mogelijk was omdat de plannen van "Market Garden" waren verraden. Als zij worden ingezet bij de Ginkelse Heide is het voor hen meteen prijsschieten, de Engelse parachutisten in de lucht zijn een makkelijk doelwit en lijden zware verliezen. Maar uiteindelijk landden zoveel parachutisten dat een bloedige strijd op de grond ontstaat tussen de Nederlandse SS'ers en de Engelse parachutisten. Een groot aantal Nederlandse SS'ers sneuvelt en een deel deserteert. De SS-tankdivisies brengen het er beter vanaf. Zij vechten onder meer in de straten van Oosterbeek en Arnhem.

Niettemin bereikt toch een kleine groep Engelsen dezelfde avond de noordelijke oprit van de verkeersbrug in Arnhem: het tweede parachutistenbataljon onder leiding van John Frost. Eerder op de dag hebben ze de Arnhemse spoorbrug voor hun ogen zien exploderen. Maar in Noord-Brabant lopen de Engelse grondtroepen op zondag en maandag flinke vertragingen

op. Vooral in Eindhoven, dat pas op 18 september wordt bevrijd en waar een uitzinnige menigte het snelle doorrijden van de troepen onmogelijk maakt.

Ook moet eerst de brug bij Son hersteld worden. Op maandag worden de Veghelse bruggen bestookt door Duitse vliegtuigen en aan weerszijden van de smalle corridor - de route tussen de Belgische grens en Nijmegen die de geallieerden vrij moeten houden - maken Duitse troepen zich op voor een tegenaanval. De bevolking blijft optimistisch en vrolijk, denkt dat de oorlog nu voorbij is...

Op **dinsdag 19 september** slaat de stemming om. Staat 's morgens nog iedereen te juichen voor voorbijrazende tanks, 's middags slaan op verschillen plekken de Duitse granaten in; een Duits tegenoffensief. Gelukkig rijden in de middag g eindelijk de Engelsen Nijmegen binnen. Helaas hebben de Amerikanen de Waalbrug nog steeds niet in handen. De Duitsers hebben in allerijl een SS-bataljon naar Nijmegen gestuurd. Een nieuwe aanval met ondersteuning van Engelse tanks mislukt.

Overall in het gebied waar operatie Market Garden plaatsvindt krijgen de geallieerden massaal hulp en steun van Nederlanders. De lokale bevolking treedt op als gids, verschaft inlichtingen en eten en bewaakt krijgsgevangenen. Sommigen streekbewoners nemen zelfs deel aan de strijd. Iedere geallieerde soldaat heeft 76 gulden Nederlands geld bij zich en een landkaart. Maar helaas is die zo slecht bijgewerkt dat de verkeersbrug over de Rijn bij Arnhem (in 1934 in gebruik genomen) er niet op staat! De brug waar alles om draait, ontbreekt.

Market Garden raakt dieper in de problemen. De luchtlandingstroepen krijgen dan wel versterkingen van nieuwe para's die worden gedropt maar bij de Arnhemse Rijnbrug zijn Frost en zijn mannen inmiddels omsingeld. De rest van de Engelse divisie wordt teruggedrongen naar Oosterbeek. De gevechten zijn zwaar. De Duitsers hebben de overhand en zijn geschokt door de felheid van de Engelse para's. 'Om elke kamer, tuin en kelder wordt gevochten. Met de bajonet, handgranaten, geslepen spaden en machinepistolen drijven we ze terug', schrijft een SS-korporaal naar huis.

Er komen berichten van de Nederlandse ondergrondse in Arnhem: 'De Duitsers winnen'. De lange weg door Brabant staat onder toenemende Duitse druk. Market Garden wankelt. James Gavin, de commandant van de 82e luchtlandingsdivisie, komt met een stoutmoedig plan om de impasse bij Nijmegen te doorbreken. Hij wil in canvasbootjes onder Duitse vuur de Waal oversteken. Het lijkt een zelfmoordmissie. Veel te lang wachten want die bootjes moeten eerst nog uit België komen...

Woensdag 20 september bereikt de strijd een hoogtepunt. Door slecht weer kan een derde landing van gliders en parachutisten helaas niet doorgaan. De Duitsers maken het de Engelsen bij de Arnhemse Rijnbrug steeds moeilijker. In Brabant wordt de aanvoerroute van de geallieerden opnieuw aangevallen. Bij Nijmegen worden drie Duitse tegenoffensieven op het nippertje afgeslagen.

Op **donderdag 21 september** trekken eindelijk aan begin van de avond de Engelse Sherman tanks de veroverde Waalbrug over en de Betuwe in. Maar ver komen ze niet en voor Arnhem zijn ze dan al te laat want John Frost en zijn bataljon hebben zich een paar uur eerder moeten overgeven. Duitse tanks stromen nu over de Rijnbrug de Betuwe in. Vooral rond Elst weten stoppen ze de oprukkende Engelsen te stoppen. Nijmegen is nu wel vrij, maar de stad en de Waalbrug zullen nog vele maanden onder vuur van de vijand blijven.

In de regio Arnhem kunnen de Duitsers zich na de gevangenneming van het restant Engelsen bij de brug nu concentreren op de Rode Duivels in Oosterbeek. De Engelsen hebben nog maar een klein gebied in handen en de Duitsers maken dit gebied, 'der Hexenkessel', steeds kleiner. Donderdag

landt in de Betuwe bij Driel aan de zuidkant van de Rijn nog een Poolse parachutistenbrigade. De Polen proberen de Rijn over te steken en de Engelsen te hulp te komen. Dat lukt maar mondjesmaat door het hevige afweervuur van de Duitsers. En bij Elst loopt de opmars van de geallieerden volledig vast; de Duitsers hebben daar snel een sterke stelling weten te bouwen. Bovendien krijgen de geallieerden weer te maken met bevoorradings problemen.

Op **vrijdag 22 september**, een dag die de annalen van de geallieerden zou ingaan als 'Black Friday', weten de Duitsers de aanvoerroute zelfs helemaal door te snijden. Geen goederen en materieel meer voor de Engelsen en ook vanwege het slechte weer is er die dag geen enkele bevoorradingsvlucht uit Engeland. Dit is de doodsteek voor de slag om Arnhem. De zware gevechten langs Hell's Highway zaaien overal angst omdat in veel bevrijde dorpen de Duitsers weer terugkeren. Soms is de weg weer even open, maar de Duitsers blijven proberen van twee kanten aan te vallen en de bruggen te vernielen.

Zaterdag 23 september klaart het weer iets op en worden opnieuw bevoorradingsvluchten gehouden. De Amerikaanse luchtlandingsdivisies komen nu pas op volle sterkte. Maar voor Market Garden is het te laat. De Engelsen zitten muurvast in de Betuwe. De 'Hell's Highway' blijft een levensgevaarlijke weg.

Zondag 24 september is de route tussen Elst en Arnhem compleet in Duits bezit. De bevolking van het zwaar beschadigde stadscentrum van Arnhem moet op last van de Duitsers evacueren.

Het restant van de Engelse eerste luchtlandingsdivisie heeft op **maandag 25 september** geen keus meer. De drieduizend overgebleven soldaten zitten als ratten in de val. De volgende nacht steken er 2400 de Rijn bij Driel over en vinden hun weg naar de 'bevrijde' Betuwe en Nijmegen. Het laatste stukje bevrijd gebied boven de Rijn is gevallen. Market Garden wordt afgeblazen.

De kansen voor Market Garden zijn door de geallieerden te optimistisch ingeschat. De Duitsers blijken nog wel degelijk te willen vechten en hun improvisatievermogen is veel groter dan gedacht. Er zijn bronnen die er vanuit gaan dat de Duitsers op de hoogte waren van deze aanval. Daarnaast is er te weinig tijd genomen om de plannen van de luchtlandingsdivisies en het grondleger kritisch te bekijken, af te stemmen of goede inlichtingen te verzamelen. Ook waren er te weinig vliegtuigen om de luchttroepen in één keer over te zetten. Maar ook sprongen de para's bij Arnhem en Nijmegen te ver van hun doelen af, waardoor het verrassingseffect weg was. De geallieerden werden geplaagd door slecht weer en slechte communicatie (radio's) onderling. Maar zeker heeft ook een rol gespeeld bij de mislukking: de kwetsbare lange en smalle weg tussen Eindhoven, Nijmegen en Arnhem.

Operatie Market Garden is hiermee de laatste grote overwinning van de Duitsers in West-Europa geworden. De geallieerden verliezen in minder dan tien dagen ongeveer 17.000 man, de Duitsers naar schatting rond de 13.000. Het uiteindelijke doel van de operatie - beëindiging van de oorlog in 1944 - wordt niet gehaald. De Tweede Wereldoorlog in Europa zal zich nog meer dan een half jaar voortslepen. Wel is een deel van Zuid-Nederland bevrijd. De Brabantse corridor zou de basis vormen voor de rest van de bevrijding van Zuid-Nederland.

4. Wat gebeurde er nou in de Slag om de bruggen van Nijmegen?

17 september

Die dag is de brug bij Grave al in handen van Amerikaanse parachutisten. Amerikanen zijn ook geland in de omgeving van Groesbeek met als doel de verovering van de Waalbrug bij Nijmegen en

verdediging van de rechterflank. De Amerikanen stooten door tot aan de rand van Nijmegen en die avond is de eerste aanval op de Waalbrug. Maar de tegenstand van de Duitsers is sterk en de

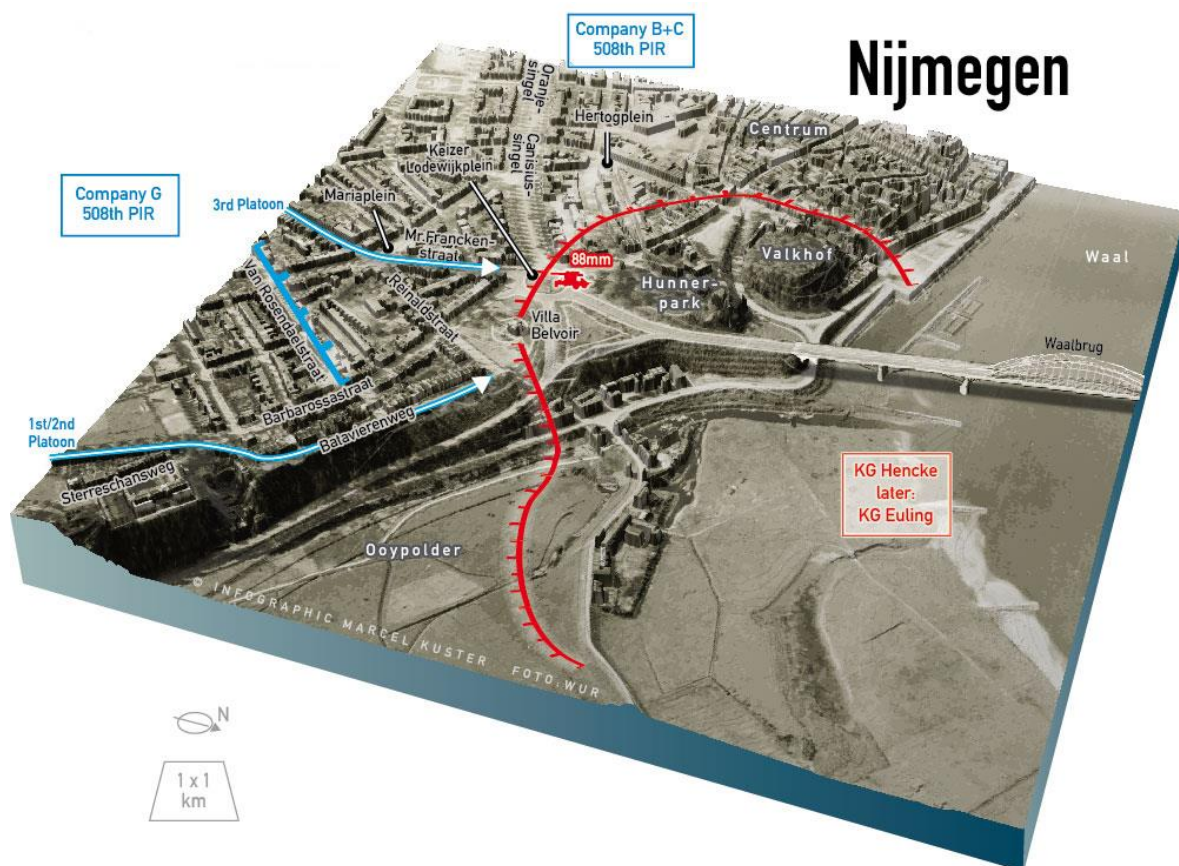

de Amerikanen lopen vast bij het Keizer Karelplein. Een paar kleine groepjes komen in de buurt van de Waalbrug.

18 september in de vroege ochtend is de tweede aanval. Maar de Duitsers hebben onverwachte versterkingen gekregen om de brug te verdedigen. Ondanks de tegenstand komen de Amerikanen dichterbij de brug maar helaas krijgen zij het bevel om zich terug te trekken want in Groesbeek is hun hulp nodig door een tegenaanval van de Duitsers.

De pauze die nu ontstaat geeft de Duitsers tijd om de Waalbrug en de spoorbrug beter te verdedigen. In het Hunnerpark graaft zich een versterking in van 500 Duitsers.

Ondertussen is het Engelse leger, komende uit België, vertraagd want zij ondervinden tegenstand. Pas op 18 september wordt Eindhoven bevrijd en kunnen zij richting Nijmegen rijden.

19 september eindelijk komen de Engelsen in Grave aan met pantserwagens en Sherman tanks. Zij willen zo snel mogelijk doorrijden naar Nijmegen. Maar dan ontdekken zij dat de brug van de Graafseweg voor een deel is stuk geschoten. Dus opnieuw vertraging want de tanks mogen daar met hun gewicht niet overheen. Men besluit terug te rijden om via Overasselt bij Heumen het Maas-Waal kanaal over te steken. Dan zo snel mogelijk via Malden naar Nijmegen. Maar eerst rechtsaf via Heumesoord naar het verzamelpunt bij Sionshof aan de Groesbeekseweg. Vrijwel direct wordt daar

besloten tot een gezamenlijke aanval van de Engelse Guards Armoured Division met de Amerikaanse 82nd Airborne Division op beide Waalbruggen (verkeersbrug en spoorbrug) te ondernemen.

Rond 17.00 uur vertrekken de colonnes A, B en C naar Nijmegen met Nederlandse gidsen;

A Colonne gaat naar de verkeersbrug, 12 Engelse Sherman tanks, voertuigen en 500 soldaten.

Zij ondervinden sterke tegenstand en het worden straatgevechten rond het Mariaplein. Huis om huis. Eindelijk komen ze aan in de huizen aan de St Canisiussingel die uitzicht geven op het Keizer Lodewijkplein (nu Trajanusplein). Dit plein wordt afgeschermd door een 88 mm luchtafweer kanon, dat zodanig is opgesteld dat het op alle toevoerwegen kan schieten en dat werkt goed...

Ook staan er vier Duitse tanks paraat ter verdediging van de zuidelijke oprit. Ondertussen neemt het vuur van de Duitser toe en geeft te veel verliezen bij Engelsen en Amerikanen. De echte aanval moet wachten tot de volgende dag want dan verwacht men dat er ook troepen zijn aan de noordzijde van de brug. Ze trekken zich terug naar het hoofdpostkantoor (nu de Albert Hein in het Centrum).

B Colonne gaat naar de spoorbrug, 5 Engelse Sherman tanks, voertuigen en volop soldaten.

Zij gaan via de Wezenlaan-Groenestraat, Graafseweg, Nieuwe Nonnendaalseweg en Koninginnelaan in de buurt van de spoorbrug. De aanval in de namiddag wordt afgeslagen door zeer felle tegenstand van de Duitsers vanuit het Kronenburgerpark, Hezelpoort, Waalkade en bij Zuidelijke oprit van de spoorbrug. Twee tanks worden uitgeschakeld en het gebrek aan munitie zorgt er voor dat de Engelsen zich moeten terugtrekken tot halverwege de Krayenhofflaan.

C Colonne gaat naar het hoofdstekantoor, 4 Sherman Tanks, voertuigen en flink wat soldaten.

Zij rijden Nijmegen binnen via de Groesbeekseweg, Coehoornstraat, Van Gentstraat, Prins Bernardstraat, over de Oranjesingel in de Van Schevichavenstraat waar het postkantoor wordt ingenomen om 17.30 uur. Men denkt dat hier het ontstekingsmechanisme voor de brug-explosieven zal zijn, maar zij komen onderweg en in het hoofdstekantoor amper een Duitse soldaat tegen.

Vanaf het hoofdstekantoor gaat de Nijmeegse verzetsman Jan van Hoof (22) als gids mee op het spatbord van een Engels verkenningswagen naar de spoorbrug.

Zij rijden door de Ziekerstraat via de Houtstraat en de Lange Hezelstraat. Aan het eind van die straat opent een Duits 20-mm snelvuurkanon, opgesteld in de voortuin op de hoek van de Lange Hezelstraat en de Kronenburgersingel, het vuur op de verkenningswagen. De Engelsen beantwoorden dit met een paar vuurstoten van hun mitrailleur. Het maakt niets meer uit, want de Humber is getroffen en vliegt meteen in brand. Als levende fakkels kruipen de Engelsen uit het brandende voertuig en slepen zich nog over het wegdek van de Hezelstraat, waar ze sterven. Jan van Hoof is gewond maar leeft nog en wordt snel gepakt door de Duitsers die hem, als Partizaan, door zijn hoofd schieten.

Jan van Hoof was voor de oorlog actief bij de scouting. Bijna als vanzelf kwam hij zo bij het verzet. Hij hield maandenlang de Duitse activiteiten rond de verkeersbrug in de gaten en daardoor wist hij van de aangebrachte springladingen. Men gaat er vanuit dat Jan deze springladingen aan de brug onschadelijk gemaakt. Jan van Hoof is hiervoor postuum onderscheiden: door de Verenigde Staten van Amerika met de Medal of Freedom with Bronze Palm, door Nederland met het Nederlandse Ridderkruis 4de Klasse van de Militaire Willems-Orde en door Groot-Brittannië met de King's Commendation for Brave Conduct with Silver Laurel.

Ondertussen hebben de Duitser in het centrum van Nijmegen huizen in brand gestoken, soms met de bewoners er nog in. Het geeft in het donker een angstaanjagend licht rondom het Valkhof,

Hunnerpark en de beide Waalbruggen. Ook de Duitse artilleriebeschietingen vanuit het Reichswald n vanuit de Betuwe op de straten rondom de bruggen gaan door en vergen slachtoffers en huizen.

Hoe nu verder? Er worden verschillende plannen gemaakt zoals een tank aanval vanaf de west-zijde op de Duitsers bij het Hunnerpark en een oversteek van de Waal in canvas bootjes om de noordzijde van de Waalbrug in te nemen. Ook de Duitsers maken plannen voor een stevige tegenaanval.

20 september worden de Duitsers uit Nijmegen-West, Waterkwartier en Hees gedreven zodat het mogelijk is om met bootjes (maar die moeten eerst uit België komen) de Waal over te steken. Een gevaarlijke klus door de stroming en het zichtbaar zijn voor de Duitsers vanuit Fort Holland. Eindelijk komen de trucks rond 14:00 uur aan en met de canvas boten rijden zij naar de PGEM centrale.

Ondertussen voeren de Engelsen een nieuwe aanval op de spoorbrug ondersteund door tanks. In het Kronerburgerpark is taaie tegenstand, de omliggende huizen moeten via de daken door de Amerikanen kamer voor kamer worden veroverd, wat de voortgang erg vertraagt.

Eindelijk leggen tanks en mortieren met rookgranaten een rookscherf aan voor de Waaloversteek, beschieten Fort Holland en de vijandelijke stellingen aan de overzijde van de Waal, totdat zij gebrek aan munitie krijgen. Vanaf het Goffertpark vuren zware kanonnen op de Duitse stellingen. Ook worden hiervoor vliegtuigen gebruikt, hun resultaat is minimaal. Zelfs het rookscherf waait weg...

Rond 15.00 uur springen de Amerikaanse para's in hun met zeildoek bespannen roeibootjes en peddelden naar de overkant. Hoe dichter zij bij de andere oever komen hoe gemakkelijker zij worden geraakt. Verschillende boten verdwijnen meteen onder water. Om sneller vooruit te komen gebruikten de soldaten de kolven van hun geweren om te roeien. 48 para's komen om het leven. Van de 26 boten die vanaf de zuidoever vertrekken, kunnen er maar 13 opnieuw worden gebruikt voor de volgende aanvalsgolven. De rest is óf tijdens de oversteek zwaar beschadigd óf al gezonken. Soms drijven de boten met de doden en gewonden aan boord stroomafwaarts. Een triestere aanblik is nauwelijks voorstelbaar.

De para's die de oversteek hebben overleefd en aan land zijn gekomen vechten zich een weg naar de dijk, recht op de Duitsers af die zich daar verschanst hebben. In zes keer werden alle para's overgezet. Zij vechten zich een weg noordwaarts en oostwaarts richting Waalbrug. Fort Hof van Holland wordt aangevallen en de bezetting tot de laatste man gedood. Dan zijn ze bij de spoorbrug.

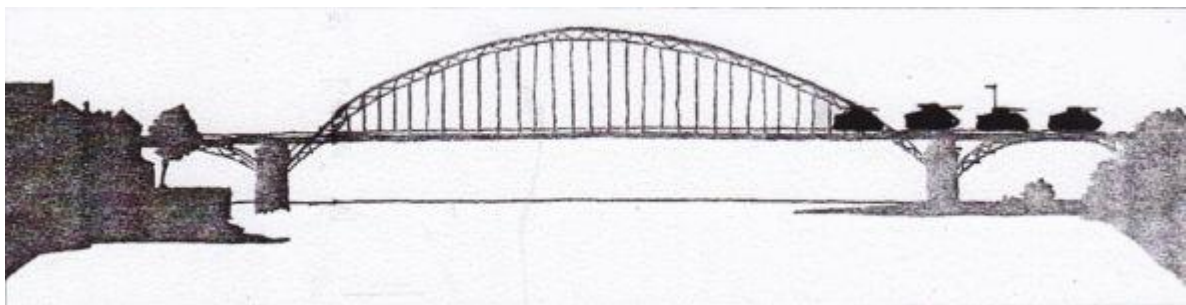
Doordat rond die tijd ook de zuidelijke oprit van de spoorbrug is veroverd door de Engelsen vluchtten een paar honderd Duitsers over de spoorbrug naar het noorden. Maar die zitten nu als ratten in de val. De Duitsers komen aan de noordzijde onder machinegeweevuur van de para's. De vele Duitsers die nu vluchten over de spoorbrug hebben waarschijnlijk de leiding er van weerhouden om de spoorbrug op te blazen. Het duurt de hele nacht voordat daar alle Duitsers zijn uitgeschakeld, een ware slachtpartij. De volgende ochtend liggen er ruim 125 gesneuvelde Duitsers op de spoorbrug.

De para's gaan hevig vechtend noordwaarts en komen tot bij de smalle weg naar Elst die onder het

spoor doorloopt (het spoorwegviaduct) ongeveer 1000 meter ten noorden van de Waalbrug (waar nu station Lent ligt en het van der Valk hotel).

Bijna gelijk met de oversteek van de bootjes en de aanval op de spoorbrug was een nieuwe aanval vanaf twee kanten op de zuidelijke oprit van de verkeersbrug. Via Kelfkensbos en het Hunerpark worden de Duitsers met fosfor in brand geschoten. Alle Duitsers die willen vluchten worden direct neergeschoten. De Belvédère wordt aangevallen. De Amerikanen voeren hevige gevechten bij de opritten van de verkeersbrug en ondanks de vele verliezen dringen zij door de Duitse verdediging heen. De Duitsers moeten de zuidelijke kant van de brug opgeven. Zij lijden grote verliezen.

Het is rond 18:00 uur en de bevelhebber van de Engelsen bij de zuidzijde van de Waalbrug hoort door de radio dat de Amerikanen bij de noordzijde zijn (hij denkt dan dat het de noordzijde van de Waalbrug is maar het is de noordzijde van de Spoorbrug) en hij geeft meteen het bevel om met vier Sherman tanks direct de verkeersbrug over te rijden. Nadat de tweede tank de betonnen roadblocks is gepasseerd schiet deze de Duitse kanonnen die daar staan stuk. Zo snel mogelijk wordt met de overige tanks het bruggenhoofd in Lent gemaakt want ze moeten door naar Arnhem...

De spoorbrug én de verkeersbrug zijn uiteindelijk rond 19.00 uur veroverd. De Engelse tanks komen de eerste Amerikanen para's rond half acht 's avonds tegen bij het spoorwegviaduct in Lent. Ondertussen breken de Duitse troepen bij Mook door de Amerikaanse linies heen. Meteen worden de Engelsen en Amerikanen naar Mook gestuurd om daar de Duitsers tegen te houden en blijft daardoor ook de brug bij Heumen heel. Ook de aanval van de Duitsers op het langdinggebied (voor nieuw materiaal en extra troepen) bij Beek wordt door de Amerikanen afgeslagen.

Het Valkhof was voor de Duitsers een goed verdedigbare positie en zij hadden zich versterkt met een SS-Panzergradien Bataillon onder Hauptsturmführer Karl-Heinz Euling (25). De Engelse 4e Company vocht zich door de tuinen achter de huizen tussen het Kelfkensbos en de middeleeuwse verdedigingsmuur van het Hunerpark, een weg naar de strategisch gelegen Belvédère toren. In één van die huizen (nu museum het Valkhof), had Euling zijn hoofdkwartier gevestigd. Euling en zijn mannen hebben drie volle dagen en nachten niet geslapen. Hun zenuwen zijn rauw. De Engelsen bestoken het pand en worden op hun beurt onder vuur genomen door Eulings beste scherpshutter. De Engelsen besluiten daarom het pand in brand te steken met fosforgranaten.

Zo wist een Engels peloton de Duitse weerstand te breken waarbij de villa rond 14:00 uur in vlammen op ging. Euling bleef in de kelder onder het brandende huis met een groot aantal mannen, overleefde en ontsnapte 's nachts op miraculeuze wijze. Ondertussen waren door de belangrijkste elementen van de brugverdediging in geallieerde handen gevallen. De Duitse weerstand was hiermee gebroken. De Engelsen trokken zich terug, denkend dat Euling en de anderen omgekomen zijn in de vlammen. Maar Euling heeft zestig man dat over is van zijn bataljon op tijd uit het pand weten terug te trekken. Hij heeft een plan verzonnen om te ontsnappen. Ze zullen zich voor gaan doen als Amerikanen en dwars door vijandelijk gebied de vrijheid tegemoet marcheren. Een uiterst riskant plan, maar er zit niet anders op. Als ze vechten maken ze geen schijn van kans.

Dus sluipen ze via een loopgraaf richting de Waaloever. Als ze uit de loopgraaf tevoorschijn komen, worden ze nogmaals onder vuur genomen, maar ze ontkomen en beginnen te marcheren. Ze hopen de geallieerden te misleiden door Amerikaanse militaire gebaren te gebruiken en in plaats van het Duitse 'halt' het Engelse woord 'stop' te gebruiken. Deze list wordt voor het eerst op de proef gesteld als ze een fel verlichte Engelse bunker passeren. Dat lukt; de rokende en lezende Engelsen hebben niets in de gaten.

Waar nu heen? Niet naar de spoorbrug, want Euling gaat er vanuit dat die net als de verkeersbrug al door de geallieerden is ingenomen. Hij kiest een gevaarlijke route: via de Waalkade onder de verkeersbrug door, recht door de vijandelijke linies naar de Ooijpolder, om daar te proberen de Waal over te steken. In hun overduidelijk Duitse uniformen marcheren de ruim zestig manschappen brutaal op de verkeersbrug af. Op de brug staan wachtposten met machinegeweren die het gebied scherp in de gaten houden. Geallieerde voertuigen rijden af en aan. Vol in het zicht marcheren Euling en zijn mannen met kloppend hart hun vrijheid tegemoet.

Ze zijn onder de brug door. Maar daar is nog een hindernis: een kanaal dat in de Waal uitmondt. Op zoek naar boten om het kanaaltje over te steken stuiten ze op een patrouille Engelsen. Omdat ze geen schoten willen lossen, verslaan ze de Engelsen met de blote vuist. Twee Duitsers laten hierbij het leven. Als ze in bootjes het kanaal overgestoken zijn, trekken ze door de uiterwaarden naar het oosten. Ter hoogte van Bommel steken ze de Waal over en bereiken ze ondanks de sterke stroming de overkant. Ze lopen verder in oostelijke richting en bereiken uiteindelijk de Duitse linies en de vrijheid. Eulings 'gespenster' bataljon (spookbataljon) heeft het gered.

Voor deze actie én voor zijn moed rond de geallieerde invasie in Normandië, kreeg Euling een 'Ritterkreuz', een Duitse onderscheiding voor getoonde moed.

21 september, grote groepen Amerikanen en Engelsen steken de Waalbrug over en nemen vooruitgeschoven posities in om vuursteun te geven voor de verdere opmars naar Arnhem. De Duitse gesneuvelden liggen in de goot... Snel in colonne richting Arnhem. Helaas komen de geallieerden niet ver omdat hun bevoorrading door de Duitsers in Brabant wordt tegengehouden...

En dan ondervindt de colonne bij Oosterhout veel tegenstand van de Duitsers. En als ze daar voorbij zijn is er zo'n felle tegenstand bij Elst dat alle tanks en pantserwagens zich moeten terugtrekken.

Op 21 september toonde John Towle (19) op de dijk bij Oosterhout zijn moed als Amerikaans soldaat. Hij was raketwerper en werd met zijn compagnie bij de dijk van Oosterhout aangevallen door 100 Duitse soldaten, 2 tanks en een halftrupsvoertuig. Hij wist dat zo'n aanval voor zijn compagnie en voor de veroverde verkeersbrug fataal zou kunnen aflopen.

Towle verliet onmiddellijk en zonder bevel zijn schuttersputje en bewoog zich 200 meter, ondanks hevig vuur van de Duitsers, naar een positie op de blootliggende dijkbedding. Vanuit deze ongemakkelijke positie vuurde Towle zijn raketwerper af en raakte beide tanks vlak voor hem. De bepantsering van de tanks verhinderden het binnendringen van de projectielen, maar beide voertuigen trokken zich beschadigd terug.

Nog steeds onder hevig vuur en volledig blootgesteld aan de vijand vuurde Towle op het huis vlakbij waar vanuit negen Duitsers de Amerikanen onder vuur namen. Met één schot van zijn raketwerper doodde hij ze. Daarna holde hij ruim 100 meter door vijandelijk vuur naar een positie van waaruit hij het Duitse halftrupsvoertuig kon aanvallen met zijn raketwerper. Net toen hij wilde schieten werd hij zelf geraakt door een mortiergranaat.

Door zijn vasthoudendheid, en ten koste van zijn leven, redde Towle de levens van zijn kameraden en speelde een beslissende rol bij het afbreken van deze Duitse tegenaanval. Hij kreeg postuum the Congressional Medal of Honor.

22 september, Nijmegen ligt onophoudelijk onder vuur van Duitse artillerie, waardoor steeds meer straten veranderen in puinhopen. Arnhem is niet gehaald. De Ooijpolder wordt wel veilig gesteld door de Amerikanen. Maar ook daar golft de strijd op en neer, waarbij velen sneuvelen. Op 25 september is Market Garden officieel voorbij en Nijmegen blijft nog een half jaar frontstad.

Vragen “Market Garden” en de Slag om Nijmegen

1. Wat hoopte men te bereiken met de operatie Market Garden?

2. Jij bent een Amerikaanse parachutist en moet de Waalbrug veroveren maar waarom?

3. Wat is jouw motivatie als Duitse soldaat om tot het uiterste de Waalbrug te verdedigen?

4. Zou jij net als Jan van Hoof de Engelsen de weg naar de spoorbrug hebben gewezen? Waarom?

5. Wat was het doel van de oversteek van de Waal met de canvas bootjes?

6. Wat is jouw mening over de nachtelijke vlucht van de groep Duitse soldaten uit Nijmegen?

7. Zou jij hetzelfde doen als John Towel op de dijk bij Oosterhout? Waarom?

8. Noem drie oorzaken waarom Market Garden geen succes is geworden.
